

Király Kinga Júlia

MÉHEMNEK GYÜMÖLCSE

REGÉNYRÉSZLET

8.

Ezerkilencszázharminchárom végén, abban az évben, amikor Lucia és Ciro megismerkedtek, itt-ott felröppentek már a hírek egy lehetséges afrikai hadjáratról, de az emberek jóformán meg sem hallották. Ugyanolyan hír volt, akár a többi: egy a sok közül, aminek a hegyek szorításában nem volt jelentősége, legfeljebb a beláthatatlan messzeségben okozhat felfordulást. Minek időt szánni arra, ami térben nem az övék?

Ott, a hegyderékon éles kontúrja volt mindennek, maguk a dolgok is élesen elhatárolódtak egymástól. Hiába nyílt kilátás a San Marcello-templom tövéből a völgyre, mindebből csupán annyit vonatkoztattak magukra, ami kimondottan kézzelfogható távolságban volt. A táj festői szépsége teljességgel hidegen hagyta őket, nyáron kedvesen, de értetlenkedve fogadták a kirándulókat, legfeljebb a könnyű pénzt látták bennük; télen hátat fordítottak a mélyben hullámzó hóaplannak, amely elnyelte a világ zaját. Csak az a pár négyzetméternyi hófelület foglalkoztatta őket, amely a házuktól a szemközti házfalig terült. Ki fogja a havat ellapátolni, és hova hordják a meredek sikátorokból, hogy ne torlaszolják el a Carlo Coletti térbe torkoló főbb útvonalakat. A nagyvilági híreknek, kiváltképp télen, nem vették hasznát, úgy lobbantak el, olyan hirtelen, akár a nyár. A szemközti házfalig, tágabb értelemben az olívaligetekig szokott szemükhöz egy lehetséges afrikai hadjárat minden addiginál messzibbnek tűnt – attól a tengertől is messzibb, amit csak a bátrak ismerhettek, akik megelégedve a szegénységet meg a mihasznaságot, csapat-papot hátrahagytak, elvergődtek Genováig, és felültek egy Ellis Islandnak tartó hajóra. A bátrak azonban soha többé nem tértek vissza, hogy meséljenek a tengerről, a hazaküldött beszámolóiban is csupa olyan eseményről tudósítottak, amelyek nem sokban különböztek a hólapátolástól. Aztán ezek a beszámolók is elmaradoztak az évek

folyamán. Még egy halál, meg még egy – hogyan másként tudták volna elkönyvelni, hogy a *túlman* elnyelte a szeretteiket.

Ezerkilencszázharminchárom utolsó napjaiban a falut leginkább az tartotta lázban, hogy a Pontina-mocsárvidéken immár másodjára osztnak majorokat a szegényeknek. A munkálatok már egy ideje zajlottak, a Hivatalos Közlöny szerint az állam csak abban az évben több százezer lírával szállt be a lecsapolásba, miután megelégette magáncégek dilettantizmusát, és országos közmunkakampányt hirdetett a Teljeskörű Talajjavítás népszerűsítésére.

Csakhogy Serefino Capogreco, aki előbb lett párttitkár, és ezt követően vette át apjától a patikát, egy szalmaszálat nem tett volna odébb a helyiekért. Még csak meg sem említette a szombati falugyűléseken a lehetőséget, amire – mint az kiderült a későbbiekben – a környékbeli kollégáit egy körlevélben utasítottak hónapokkal azelőtt. Ha másért nem, hát azért, hogy a Duce évertékelőit a falu népe is megismerje, és lendítsen egyet az emberek megcsappanó lelkesültségén, amit a provinciákon, főleg a Mezzogiorno kies falvaiban egy ideje már érezni lehetett. Serafino hitbuzgalma felől ugyan nem merültek fel aggályok, minden idejét az ügynek szentelte. A boltban ritkán lehetett látni, akkor is egy-másfél órácskáig tartózkodott benn, és ha valaki néhány perces késéssel csatlakozott a kint ácsingáló csődülethez, bevágta előttük az ajtót, és aznap már senkinek nem adott ki gyógyszereket. Okulva az addigiakból, betegek és hozzátartozóik órákkal azelőtt összeverődtek a téren, hogy a patikus átsétált volna a pártszékházból, és feszes római köszönéssel üdvözölték, amikor megérkezett. Serafino Capogreco mogorva ábrázattal vágott át közöttük, úgy vélte, nagyobb szükség van rá a székházban. Nyűgnek tartotta a boltot, amit – atyja tanácsát megfogadva – csak azért tartott meg, hogy a klientúra egészségi állapotáról hasznos információkkal szolgálhasson igény esetén. Nőket és férfiakat ivarérettségtől számítva vett a nyilvántartásba: a nőket a termékenység külső jegyei alapján kartotékolta, a férfiakat állóképességük, fogazatuk és szemerősségük szerint.

A székházat az iskolaépületből addigra átköltöztetett a Via Piavéra egy régi lakóházba, ahonnan némi kenőpénz fejében sikerült az ott lakókat kitelepítenie. A három család – mindhármójuk a Cocuzzo nevet viselte, de vérrokon kapcsolatban nem álltak egymással – a falu végében, a Vorga tanyához vezető hegyi úton építettek viskót maguknak, és próbálták művelhetővé tenni a kavicsos, szikkadt talajt. Teraszokat hoztak létre, amikbe főként kukoricát vetettek, és krumplit, maguknak meg a kenőpénzből vásá-

rolt hízóknak; nyáron elváltak, a téli zimankóban a kocák jóllakott röffentéseire andalodtak el. Röviden: elégedettnek tűntek, panaszkodni legalább is nem panaszkodtak senkinek.

Valami más húzódnak tehát annak hátterében, hogy Serafino szembe ment a miniszteri körlevéllel, ám ezt az okot egyelőre senki nem látta felderíteni. Még Guido Massa sem, akinek podestaként nem volt hatalma felülbírálni a párttitkár döntését és eljárást kezdeményezni ellene. Igaz, érdeke sem fűződött ahhoz, hogy a település lélekszáma tovább csökkenjen (biztos volt benne, hogy az elvándorlást ezúttal is rajta kéri számon), ugyanakkor tisztában volt azzal is, hogy épp a foghíjas családok – kiváltképp ott, ahol a munkaképes férfiakat *a túlnan* magába szippantotta – jobban járnának egy majjossal a Pontina mocsárvidéken: egy nemzedéken belül sikerülne felszámolni a szegénységet, a gyerekek akár Rómába is járhatnának gimnáziumba, a későbbiekben még hivatalban is elhelyezkedhetnek. Hogy nemtetszését Serafinóval is érzékeltesse, leszereltette a spalettákat a kirakatokból. Nem tódított, amikor a hivatalos indoklást megfogalmazta; úgy kalkulált, hogy ha átmenetileg magára is húzza a felsőbb körök haragját, a párttitkár gyorsan lelepleződik, ami őt is tisztázza majd. Elvégre a körültekintés, akár csak az orvostudományban a megelőzés, egy magára valamit is adó, tekintélyes rendszer leglényegesebb eleme. Nem így lett. A Duce Serafinónak írott válaszáról természetesen nem állt módjában tudomást szerezni, de sejtette, hogy egy vállrándítással el lett intézve a dolog.

Más fortélyt kellett hát bevetnie. De mit? Végző esetben ő is megszelőztethetné a dolgot, ha körlevelet nem is, de egy, a Ducét, közvetve pedig a Pontina-vidéken zajló fellendülést dicsőítő cikket írhatna álneven, és elhelyeztethetné a frosinonei hetilapban, elvégre vannak a szerkesztőségben barátai, aztán majd csak akad egy-két jól informált a faluban, aki első- vagy másodkézből veszi és viszi a hírt. Egyetlenegy baj van ezzel, töprengett Massa, hogy átláthatatlan a kimenetele. Minél több és távolabbi embert von be az akcióba, annál elháríthatatlanabb a kockázat, annál nehezebben kimosakodható a gyanú. Ha a nyakukra küldenek egy vizsgáló bizottságot, abba ténylegesen belebukhat, azt kockáztatva ezzel, hogy egy vadidegent neveznek ki a helyére. Itt már nem hivatkozhat a hangzatos elővigyázatosságra; amilyen kerülő utakon törekedett a célja elérésére, legalább annyira hosszú lenne a magyarázkodás. Elég egy elhibázott érvelés – márpedig egy ilyen bizottsági meghallgatásra nem lehet mindenestől felkészülni: az örület mellett az aljasság az, ami rendre kifog az emberen –, és a falu felkerül a radarra, örülhet, ha megússza a kitelepítést. Nem ő lenne az első, bizonyára

nem is az utolsó, sokan végezték már valami isten háta mögötti helyen Basilicában vagy Pugliában, ahol a derék parasztnak – gyávaságból, mihasznaságból, idejekorán kötött házasságból vagy elhúzódo örökösödési viszályból kifolyólag – nem sikerült a nápolyi vagy római kánaánig elvergődniük, és a csalódottságukat követő tunyaságot, amely a lecsurgó napfényel együtt folyt végig a fehér karsztokon, gyilkos indulatokba, ön- és közveszélyes dühkitörésekbe fojtották. Az ilyen helyekre, a fehér pusztulatba, ahogy Massáéknál odahaza hívták a délvidék legszegényebb, elszigetelt falvait, leginkább a hozzá hasonlókat – a tanárokat, kutatókat, orvosokat, ügyvédek, művészembereket – száműzték. A brigantik, akik egykor megszállottan vették fel a harcot bármivel, amit északról véltek beszüremkedni a Mezzogiornóba, mostanra már Serafinónál is nagyobb ügybuzgalommal tartották kézben a település ügyes-bajos dolgait. Alighogy a száműzött kikaszálódott a fekete autóból, és a két kísérő ügynök magára hagyta, a kies karsztok urai azonnal megrohamozták hasznos tanácsaikkal, és az ott élők évszázados-mindennapos marakodásaival elrettentve próbálták behálózni az illetőt.

Maga, Signor, építész. Jól mondom, ugye? Ó, akkor nem is érdekel, milyen bünt követett el, hogy ide küldték, jöjjön, nézze meg, kérem, nézze csak meg a loggiám falát. A feleségem szívest-örömet vendégül látja vacsorára, minálunk kecskehúsban, tejben-vajban nincsen hiány. Ha bármi-ben tanácsra lenne szüksége, hozzám forduljon, Signor. Én majd elirányítom, ahova kell. A plébánossal viszont, ha a bajt nem akarja tetézni, kicsit és jót. Majd meglátja, micsoda füstös bünbarlangot csinált a paplaktól. Őt is úgy vettük a nyakunkba, akárcsak magát. Parázna volt, hát elzavarták, itt meg az ágyban is piál és bagózik, mindenkire morog, a kutyáját leszámítva, közben meg ellenem agitál. Arról nem is beszélve, hogy ünnepnapokon néma miséket tart, nem prédikál az egyetlen szót sem, hogy az oltári szentséget elcsendesedett szívvel vegyék magukhoz az emberek. Elcsendesedett szívvel, most mondja meg az úr! Mikor minálunk az oltári szentség és a tűzijáték úgy tapadnak egymáshoz, mint a csigák zápor után. Már ha esik, mert az sem sűrű jószág mifelénk. A loggiámra visszatérve: úgy számoljon, Signor, hogy kőből, kavicsból van itt rogyásig, a fa viszont drága portéka, azzal nem vacakolunk. Aztán ha elkészült a loggiámmal, lesz még bőven építenivaló. Szeretnénk egy piszoárt is, valahol a községháza körül. Fogadónapokon mind a fal tövébe brunyálnak, direkt csinálják, ha nagy ritkán leveri az eső, olyan bűz van, hogy az ember elokádja magát. S amíg építe-

nivaló lesz, vacsora is akad. A feleségem örülni fog. Szereti a szépet, a haját is hetente berakítja, és maga szép ember: örülni fog.

Ezt Massa egyik barátja írta a Matera melletti Borgo Venusióból, idézve a helyi párttitkár szavait.

– Védtelenek vagyunk, Guido, ezek nem az életünkre törnek, ezek az eszünket veszik – mondta Francesca Sipari, amikor felolvasta neki a levelet.

– És az eszünk? Tán nem az életünkhöz tartozik?

Francesca odalépett a pohárszékhez, és teletöltötte tárnicsgyökérlikőrrel a kávé bögréjét.

– Ne! – állt elé a férje. – Délután négy óra, korán van még ehhez.

– Ó, hogy gyűlöllek, amikor atyáskodsz felettem! Nem kell az engedélyed, hogy eligyam előlük az eszemet – azzal meghúzta a bögrét, öklendezett egyet, és újratöltötte.

A száműzöttek, elég csak a barátaikon végignézni, két-három, olykor öt-tíz esztendőkre is ott ragadtak a karsztokon. Volt, aki oda is nősült, megtanult kecskét nyúzni, bicskával kivágni az emsék petefészket, és messzi kilométerekről szállítani a vizet. Vagy más emberré lett: hozzászokott a gyomra a nyomorúsághoz, úri fakszninak tűnt minden, ami túlmutat az alapvető szükségleteken. És ha az idejét kiülve hazakerült, ki-be járkált a börtönből, amikor egy fontos személy útjába ejtette a várost, ahol lakott. Ismert olyan rómaid, még csak nem is volt előzőleg magas beosztásban, akit a száműzetés lejártával, valahányszor Vittorio Emanuelének vagy a királynénak a lakóhelye közelében akadt dolga, napokkal azelőtt bekísértek a síttra. Egy rend tiszta ágyneművel vonult be minden alkalommal, hogy aztán üres kézzel küldjék haza. És ez így ment az idők végezetéig, mígnem az illető felesége belefáradt, és összeköltözött az első jöttmenttel, aki nyugalmat ígért.

Guido Massa rettegett a száműzetéstől, bár még magának is szégyellte bevallani. Hogy távollétével Francescát meg a fiait nehéz helyzetbe sodorná, afelől nem volt kétsége, ám ha igazán őszinte akart lenni, még családjának sorsa is inkább szorongást váltott ki, semmint retteget. Olykor maga elé képzelte magányos, délutáni sétákat egy forró, kopár meredély szélén, mögötte a lakhelyéül kirendelt sivár falu hamuszürke kontúrjaival, a fehér, napszitta repedésekből rásziszegő viperákat, a portyázó hollókat a feje fölött, és valami kéjes bizsergés futott rajta végig, izgága kíváncsiság meg irtózat keveréke; arra gondolt, ha szántsándékkal elvitetné magát, ha csakugyan megélhetné Francesca hiányát, egyszer s mindenkorra leküzdhetné az ebből adódó szorongását. Butaság, a halálfélelmet legfeljebb tartalmaz

élettel lehet elcsitítani. Ekkor döbbsent rá, hogy fél napnál tovább soha nem bírta Francesca nélkül. Ha Rómában volt dolga, a fuvardíj háromszorosát is hajlandó volt megfizetni egy alkalmi kocsisnak, hogy hazavigye estére, majd vissza Rómába, hajnalok hajnalán. Lehunyta a szemét, látta magát a világ végén, ahogy lassan lemállanak róla az otthoni szokások, borostát, majd szakállt növeszt, a mosatlan hegyek felett légyrajok köröznek, a porló fehér agyagtól elszürkül az ágynemű, és amikor eggyé válik a környezettel, előbb Francesca tekintete és alakja ködlik el, aztán az érintése, legvégül az illata, és nem marad más, csak a kecskeszag, a gidák érdes nyelvének követelődző cuppogása meg a sóvárgó-szomorú kecskeszemek, amelyek csak arra várnak, hogy ledöfje őket valaki. Valahányszor Francesca hiánya rágni kezdte a gyomorszáját, kívülről is odaszögezve a lelkét a pillanathoz, kiment az olívaligetbe, lerúgta a cipőjét, megindult mezítláb a szikkadt rögökön a fák között, és a pusztulat képeivel nyugtatta magát. Ha teljesen legyőzni nem is tudta az érzést, de az állandóságán sikerült felülkerekednie: a száműzetés rettenetében Francesca már nem foglalt el központi helyet. Attól sem tartott, mivel lesz majd az a rengeteg munka, amit podestaként ölt a faluba. Sőt. Még a gondosan felépített jó hírét sem féltette, hivatali évei alatt bőven volt alkalma megtapasztalni, mennyire hatékonyan formálják az emlékezést tőlünk független erők. Hanem az a néhány sor, amelyet a barátai csempészttek ki a karsztokról isten tudja, milyen áron, és amely árról hazatértük után sem szívesen beszéltek, nem hagyta nyugodni. Egy idő után azon kapta magát, hogy a leveleiket olvasva maga is északi, mondhatni: *risorgimentós* szemmel kezdi látni az addig oly nagyon imádott Mezzogiornót és annak lakosait. Mindenben az áldozati gőgöt és az abból fakadó bosszúéhséget vélte felfedezni, az elkülönülés színvadiasságát, ami egyszerre okozott elszigeteltséget, és nyomta egyre lejjebb a túrésküszöböt, egyúttal arra is magyarázattal szolgálva, hogy miért kerül elő a legkisebb összehördülésre egy-egy revolver vagy furkósbót, miért sújt le hirtelen a csupasz ököl. A fekete fátyolban – amit a *túl*nanban eltűnt férfiak miatt öltöttek magukra – immár nem a női méltóságot látta, csak a fátyol alatt leborotvált lárvafejeket, a három évig tartó özvegységet és az egyéves apátlanságot, lányok és asszonyok hagyományba csomagolt gyávaságát, akik megcsalásukat és elhagyatottságukat leplezve próbálják legalább életük e rövidke tartamára magukra zárni az ajtót, megúszni a tunyasággal való szóbeli és tetteges szembefordulást. Apránként a Purgatórium képe is elködlött az élettelen tájból – igen, a Purgatórium sem lehetett másutt, csakis a délvidéken, és erre minden tisztességes ember házának oldalában egy tarkabarka oltárfül-

ke emlékeztetett –, elhalt a széttárt karú, könyörgő lelkek tikkadt segélykiáltása, akiket agyagból mintáztak, hátravetett fejjel és elnyúló szájjal, deréktól lefelé tűzsírmok marcangolták a testüket. Pedig mennyire lenyűgözte, hogy az eleve gazdag vagy fellendülő vidékekkel szemben, ahol az emberek a Paradicsom földi másával hivatkoznak, az itteniek alázattal kínálják fel földjüket a Purgatóriumnak. Alázat? Hát lehet alázatról beszélni egy olyan versengésben, ami nem e világi térképre helyezi a földi létezését? Ha te úgy, én így. Az is valami – legalább nem pokol. Nem, a fehér karsztok gyilkos sivársága nem volt több pusztá földrajzi és biológiai adottságnál: az emberélet sziszegő-zümmögő-károgó legeslegutolsó perceinek térbeli megjelenésénél, közvetlenül a kiszáradás és szomjhalál előtt. S ahogy elillant a Purgatórium varázsa, úgy szűnt meg az itt rekedt lelkekkel való bensőséges viszonya is. Eltűnt a hangyazsibongás az ujjáiból, amit a temetői séták alkalmával érzett, ahová apai nagyanyja vagy nagynénje hurcolta magával, ő pedig kedvére válogathatott a felgúlázott koponyák között.

– Keresd csak, keresd. Lennie kell egynek, aki csak tereád vár. Aztán ha megtalálod, simogasd meg szépen – súgta oda a nagyanyja. – Meglásd, meghálálja, csak el ne felejts kérni is tőle valamit.

A kis Guido pedig nézelődött, nézelődött, majd választott magának a gúlából egy aprócska darabot. Kis Guido. Így nevezte el a koponyát, amiből, megfogadva a bölcs öregasszonyok tanácsát, kisimogatta az ott lakozó, elakadt lelket, és a Purgatóriumból átsegítette a Paradicsomba. A nápolyi Cimitero delle Fontanelle-ben történt, a hagyomány szerint gyerekekkel kimenni hétfőnként, akkor is leginkább reggel tanácsos, tán mert egy új hét hajnalán a világ is vétlenebb még, visszaszítálnak az égből a vasárnapi penitenciák, s körbebugyolálják az ártatlan gyermeki lelkeket. Erről a mai napig nincs biztos tudása, sosem kérdezte, nem is fogja már senkitől. A koponya pici volt, alig nagyobb egy ökólnél, a szemüreg körül hatalmas fekete folttal, vélhetően a pestis hagyott rajta ilyen nyomot. A Kis Guido ezek után felkerült egy poros sírfülke polcára, s valahányszor teljesítette segítője kívánságát, névadója, a kis Guido Massa ajándékot vitt neki. Amikor berúgta élete első gólját, csipkébe öltöztette a koponyát. Ötödik elemiben, amikor Isabella rámosolygott, egy bársonypárnára fektette. Amikor az apja hazajött a Nagy Háborúból, az övcsatját vitte el neki. Amikor az anyja felépült az epeműtétből, nekiadta a rubinnál is vörösebben lángoló epekövét. Ostoba nyomorultak, gondolta Massa, mit ki nem találnak, hogy elviselhetővé tegyék a kárhozatot. Valamit azonban neki magának is muszáj lesz kitalálnia, hogy jobb belátásra bírja Serafinót, különben ott éri a vég a

karsztokon. És senki nem lesz, aki aszott koponyájából a megrekedt lelkét kisimogassa, senki nem fogja az üdvösségbe átsegíteni. A Pokol lángjai, amelyek a Purgatórium karsztjáig érnek, és kiszikkasztják az agyagos talajt, az idők végezetéig nyaldossák majd a lelkét, ő pedig karját széttárva, mint Krisztus a keresztfán, könyörög a szabadulásáért. Meg kell hirdetnie a Pontina-mocsarakat.

Egy röpke pillanatra az is felötlött benne, hogy a helyiek közül vessen be valakit. Például Lucia Baccarit, akiről addigra már megkapta a jelentést, tudta, hogy találkozott Ciro Picirillóval, és beszervezték; abban viszont teljesen biztos volt, hogy Luciát egyelőre nem avatták be a Pontina-vidéken kínálkozó lehetőségekbe, különben, amilyen széllel bélelt és zabolátlan – nem is érti, Ciro miért pont őt választotta –, már rég telekürtölte volna a falut. Guido Massa nem ismert magára: minél távolabb sodródott a megoldástól, minél többet gondolt a mezzogiornói tájra, annál kevésbé tudta elengedni az ötletét. Sem a legfelsőbb körök, sem Ciroék nem hatalmazták fel arra, hogy átnyúljon a kihelyezett emberek feje felett, ennek ellenére szentül hitte, hogy lennie kell egy aprócska repedésnek a betonsűrűségű kuszaságban – ő pedig meg fogja találni –, ami kivezet ebből a hírzárlatból, és földhöz juttatja a szegényeket. Maga sem tudja, miért ragaszkodik hozzá ennyire. Hazudna, ha az elvándorlás okozta válságra és a lelkiismeretére fogná, azt pedig, hogy szombatról szombatra hányinger kerülgeti a balilák láttán, akiknek a fekete egyenruhaujjuk kiféhéredett a hónapos száradt takonytól, magának is restelli bevallani. Orvos vagyok, vagy mi a szösz. Tulajdonképpen nem is érti, honnan ez a takonyundor, mikor a tályogot is a szájával szívja ki. Meglehet, az apák hiánya van rá ilyen hatással. A taknyos egyenruhaujj szombatról szombatra azt dörgöli a képébe, hogy nincs, aki vizet hozzon a völgyből. És nincs egy rendes patikus, aki, ha belobban malárialáz vagy a nátha, kiadná a gyógyszereket. Elege van a basáskodó Serafinókból, akik időben megorrontották, hogy az alapvető szükségletekre rátelepedni a legkifizetődőbb, beláthatatlan távlatokkal kecsegtető pozíció. Úgy vélte, ez odafönn sem aratna osztatlan elismerést. A lelke mélyén még mindig abban bízott, hogy ha a Duce fülébe jutna, mivé fajultak a dolgok vidéken, maradéktalanul lapátra tenné a Serafinókat.

Végül nem kevés álmatlan éjszakát követően, ezerkilencszázharminchárom decemberében arra jutott, az lesz a legjobb, ha egy rádiót adományoz az Európa Kávéháznak, egy mindenki számára hozzáférhető úgynevezett néprádiót, amely közép- és rövidhullámon is sugároz területi és országos műsorokat. Egy Safart vagy Marellit, bármit, ami nyomott áron besze-

rezhető. A tulajt majd megtanítja beüzemelni és használni a készüléket, a kuncsaftok pedig megtanulják, hogyan válasszanak a műsorkínálatból anélkül, hogy szétvernék a söntést. Már ezért is megéri kockáztatni. Hogy a sok ténfergő, akikben évek óta gyűl a mihasznaság keserősége – mintha a délvidék minden becsületesemészítő nyomorával lassan hozzájuk is felkészült volna – ismét a száját használja az ökle helyett. Igaz ugyan, hogy a Casa del Fascio is kapott egy készüléket a római pártközponttól – még kampányt is indítottak: *Minden falunak egy rádiót!* –, amit Serafino vélhetően ki sem csomagolt a dobozából, de úgy volt vele, hogy a *minden* viszonylatában az *egy* lényegtelen. Ha rászállnak, kapásból fel tud sorolni néhány lehengető érvt a bizottság előtt. És milyen szívhez szóló érvtet! Hosszan beszélne a rádiózás meghittségéről, az összetartozás fontosságáról, amely, a kistele-pülésekre jellemző irigységet szem előtt tartva, legalább olyan fontos, mint a nagyvárosi tömegeké.

Guido Massa döntésében az a megfontolás is szerepet játszott, hogy az évtértelző beszédek mellett, melyekből a helyiek végre értesülést szereznek a Pontina-mocsarakon kínákozó lehetőségekről, az olasz nyelvet is elsajátíthatják. Kiváltképp az idősebb nemzedék, akik nem jártak iskolába, így sokan közülük csak az abruzzóit beszéltek. És hát volt még valami. Egy banális, ám annál személyesebb szempont, ami annyira fellelkesítette, hogy még Francescának is szégyellte bevallani. Azt mondaná, teljesen becsavarodtam, morogta, valahányszor a gondolat felötlött benne. De minél tovább morgott magában, Francesca lehetséges reakcióit is számba véve, annál szerelmesebb lett az ötletébe, olyannyira, hogy végül nem csupán ez bírta rá tervének megvalósítására, de meggyőző indoklással is ez szolgált, ha ne adj' isten! mégis kérdőre vonnák. Ez pedig a futball volt.

Egy decemberi vasárnap délutánon szánta rá magát a nagy lépésre, odakinn sötétedett már, az ereszen, ahogy a hideg körbekúsza a házat, csikorogtak a jégcsapok. Francesca a kandalló tövében ücsörgött, elfogódottan nézte, ahogy a dajka elringatja a másodsülöttjét, Ugót, közben nagyobbik fia, a négyéves Mauro egy kisautót húzgált-tologatott hason fekve, és brummogott. A gyerek a szeme sarkából figyelte az öccsét, aki fejét oldalra ejtve nem akart lemaradni a padlón zajló eseményekről, de az álmoosság kifogott rajta. Amint a kisleány szeme lekoppant, a báty fékcsikorgásokkal és szirénázással rántotta vissza az ébrenlébbe, amire Ugo sírásba hajló nyöszörgéssel felelt. Aztán megint elandalodott a brummogás hallatán. Hosszú percek, talán egy óra is eltelt így.

Guido Massa a dolgozószobájában gubbasztott, előtte az asztalon hatalmas prospektusok. A készülékek adatait és az árukat böngészte, azt már tudta, hogy Marellit fog venni, a típust illetően azonban voltak fenntartásai. A prospektuson kecses, hegyi juharból készült darabok sorjázta, jól illettek a Kávéház szecessziós berendezéséhez: a széles, vászonnal borított membránokat egy-egy platina búzakalász díszítette, egyik és másik oldalán egy fascessel. Ha már ennyi pénzt szánok rá, gondolta, nézzen is ki valahogy. Végigsimított a kalászon, két tenyerével letakarta a fascéseket. A nyalábból kiszögellő két bárd ormótlan, barlangkori eszköze sehogy sem illett a karcsú vázhoz meg a platinakalászhoz, mintha két különböző ember rajzolta volna; biztos volt benne, hogy a tervező a végsőkig harcolt ellenük. Lejjebb siklott a tekintete, a tekerőgombokra. Elképzelte a kocsmáros maszatos hurkaujjait, amint ügyetlenül rátekerednek a gombra, közvetlenül a membrán fehér vászonborítása alatt. Egy hét és bepiszkolódik, tán még az egér is átrágja és beleköltözik. Valami robusztusabb kell ide. Tovább lapozott. Egytől egyig ugyanolyan vackok, mintha a szecessziós beütéssel a női lélekre akarnának hatni, tortadísszel és cikornyákkal kicsicsázni a nehéztüzérséget, eltompítani az ágyúzás zaját. Elvetemült, okos húzás, a kezdeti hőbörgést követően a csomagolás volt a rendszer legfőbb fegyvere. Megjelent előtte az északi plebs háztartása – egyetlenegyszer, egy helyszíni bejáráson látott ilyet az újonnan épült milánói Stadera lakótelepen –, a reggeli sürgés-forgás: iskoláskorú gyerekek ilyen-olyan egyenruhában, a fekete ingujjon nyoma nincs az odaszáradt takonynak, hajó- vagy repülőgépgyári munkásapák, akik épp csak annyit keresnek, hogy az ínség ne kúszhasson be a küszöb alatt, és lestrapált anyák, akik, miután útnak indítják a népes családot, kitöltik a maradék zaccos kávé, kötényük sarkával letörölgetik a port a rádióról, közelebb húzzák a hokedlit, és feltekerik a hangerőt. Késő délutánig a rádió lesz a házibarátjuk, a dobozból jövő férfihanghoz arcot rendelnek, legtöbbször egy autóversenyzőét, egy zsokéét vagy épp a Ducéét; órála álmodoznak akkor is, ha a hajó- vagy repülőgépgyári munkásférjük rájuk nehezedik félálomban, hogy kilegyen a gyerekszám, és az állam kiutalja a nagyobb lakást. Platina, platina búzakalász. Lapozott egyet, majd még egyet, végül az utolsó oldalon megtalálta, amit keresett. Masszív darab volt, a doboza fekete diófából készült, a membrán a falemez mögé rejtve, a tekerőgombok, akár két nagyra nőtt vargánya, a két bumszli fascés egyike bárdal lefelé, a másik bárdal fölfelé terült el rajta, a kalásznak nem maradt helye. Ott egye meg a fene! Legalább nem akar többnek tűnni annál, mint amire tervezték.

Felállt az íróasztaltól, leöblítette az arcát hideg vízzel, és benyitott a szalonba.

– Akkor én megyek – mondta az ajtóban.

– Hogy akkor? Most, azonnal? Egyedül? – Francesca fel akart állni, de Massa odalépett, megmarkolta a vállát, és visszanyomta a fotelbe.

A nő felszisszent, a vállához kapott. A férfi tenyeréből dühös erő sugárzott, megrettentette ez a viselkedés.

– Matilda, lenne olyan szíves, letenné, kérem, a gyerekeket? – fordult a dajkához elvékonyodó hangon, már-már bocsánatért esedezve, amit anyyira gyűlölt magában, hogy legszívesebben lenyelte volna a nyelvét. A személyzet kéthavi bére forog kockán, közben meg drágulásról rebegnek mindenfelé. Mi lesz velük, ha a férjét eltávolítják a hivatalából? Vagy száműzik. Mihez kezd akkor a gyerekekkel egyedül? Teje sincsen, a nagyot is csak két hónapig szoptatta, Mauro két hónap alatt mindent kiszívott belőle, Ugónak semmit nem hagyott. Jóég, honnan szerez majd egy tisztességes dajkát, akinek nincs maláriája vagy tüdőbaja.

– Nem szükséges. Ha most leteszi őket, nem fogják átaludni az éjszakát

– Massa halkán beszélt, elfojtott indulattal, de a mutatóujját a levegőben hagyta, mint egy felkiáltójelet.

– Ahogy parancsolja az úr – felelte Matilda riadtan.

– Aggódok érted, Guido. Nem gondoltad te ezt túl egy kicsit?

– Cesca, könyörgöm, ne most! Napok óta próbállak kímélni ettől a mizériától, ne most akard kivenni belőle a részedet!

– De hát vezetni se vezetsz. A szomszéd falun túl soha életedben nem merészkedtél.

– Majd óvatos leszek.

– Hol fogsz aludni?

– A kocsiban, ha nagyon muszáj.

– Vigyél magaddal egy pokrócot! Hideg az éjszaka.

– Tél van, a szentségit! Mióta az eszemet tudom, hidegek a téli éjszakák.

– Jaj, ne csináld ezt, kérlek!

– Mit csinálok?

– Hadd csomagoljak valamit az útra.

– Kérlek, Francesca, hagyj elmenni! – és a felesége füle fölött beleszólt a levegőbe, majd becsukta maga mögött a szalon ajtaját.

– Mire vár? Tegye le aludni a gyerekeket, Matilda! – förmedt rá Francesca a dajkára.

A dajka Ugóval a karjában lehajolt Mauróért, felsegítette a padlóról, és odatolta az anyja elé:

– Jóéjtpuszi a mamának?

A gyerek pityeregni kezdett:

– A papát akarom.

– Kincsecském, a papa most nincs itt. De tudod mit? Két puszit kapsz, sőt hármat: egyet tőlem, kettőt az ő nevében – neheze esett a színjáték, hetekig nem tudta, mi zajlik a férje fejében, aki másfél-két nappal ezelőtt csak annyit közölt, hogy szüksége van némi pénzre, tudnának-e kérni a nápolyi rokonoktól. Esetleg Benedettótól. Elvégre neki mindig van fedezete. Azt hitte, elájul, amikor meghallotta az összeget. Hatszáz lírát? Hatszázat. Nem fognak kérni. Nem a rokonoktól. Pláne nem Benedettótól. Kikuporgatja a háztartásból, csak árulja el, mire kell. Azt most még nem mondhatja meg. Bízzál bennem, Cesca. Így: hogy? A fiaid elől veszem el a pénzt. Massa ezen feldühödött. Folyton azzal rázol le, hogy nem tudsz kérni, tőlem meg elvárod, hogy könyörögjek neked. Ekkora összegnél igenis elvárom, hogy megmondd, mire kell. Aztán csak kibökte, hogy rádiót akar venni. Rádiót? De hát azt magánember nem vehet. Nem is magánemberként fogom. Csak a pénzt, csak azt adjam bele én, ugye? Ha pénzről van szó, az a tied, persze, ha a fiúkról, ők az enyéme, remek. Ez aljas volt, Guido, mondta lesújtva. Védtelen volt a cinizmussal szemben: egy mondaton belül két váddal nem tudott megbirkózni, mióta a fiúkat világra hozta, az agya túlságosan lomha lett. Odament a zeneszekrényhez, kihajigálta a lemezeket az alsó polcra, majd hátulról, az egyik rekesz mélyéből előhúzott egy lemezbortót. Massa zavarodottan nézte az ideges csápolást. A hajlongástól összement a törzse, végtagjai megnyúltak, akár egy eltévelyedett darázsé az ablaküvegen, amely oda-odakap az élet láthatatlan fonala után. Csak később vette észre a lemezbortót: Benny Goodmann és Artie Shaw neve úgy izzott rajta, mint a nyárvégén elharapódzó bozóttűz a Monte Pizzuto derekán. A „negroid-epileptoid” zene birtoklásáért, ha száműzetés nem is, meghurcolás biztosan járt. Mondani viszont semmit nem mondott. Komótosan összeszedte a pénzt, amit a felesége nagy címletekben elébe szórt.

Mielőtt a szalon ajtaját becsukta volna, egy villanásnyit tétovázott, vissza akart menni a feleségéhez, elköszönni tőle rendesen, de attól tartott, az illata eltántorítaná. Telente jázmin árasztott a bőre, ha csak elment mellette az ember, Caprin érezte magát. Legkésőbb holnap kora délutánra itthon vagyok. Ennyit azért illett volna, de a szája, benne a nyelvvel és lejjebb, a torka a hangszálakkal, nem ismerték az illemt. Végül visszament a szo-

bájába, és csak órákkal később mondta ki, a kertkapu nyikorgására, amikor átvágott a garázshoz vezető ösvényen.

Francesca töltött egy pohárka tárnicsgyökérlikőrt, és visszahuppant a fotelbe. A kandallóban pattogó tüzet figyelte, csak azért sem megyek utána, ott gebedjen meg. Az a néhány nézeteltérés, ami kettejük közé ékelődött, ritkán csapott át vitába vagy mogorvaságba, ő pedig mindahányszor meg volt győződve róla, hogy soha többé nem fordulhat elő. Nem szerette a békülékeny hangot, amely, akár a moduláció egy olcsó slágerben, mesterkedést és hazugságot sejtet, azt sugallva, hogy a perlekedő felek egyikének terve van a másikkal: kell az illetőnek a másik kedvessége – önmaga megnyugtatóhoz, a folytonosság látszatához, rosszabb esetben a hatalomhoz. Inkább hitt az elpárolgó harag erejében, amely kinek-kinek a saját ritmusában igénybe veszi ugyan az ember türelmét, de őszintébb folytatást ígér. A tűz pattogásától lassanként le is higgadt, most már azért nem ment a férje után, mert úgy érezte, a másik nem áll készen rá. Nem tudta, mennyi idő telt el azóta, hogy Massa becsukta a szalon ajtaját. A garázsból kiszűrődő hangok rántották vissza a közös időbe – nem indult a kocsis. A motor kehesen küszködött pár pillanatig, majd megadta magát. Felsejlett a férje arca: akkor is belevörösödik a kudarcba, ha egymagában van. Régebben a legváratlanabb helyzetekben kapta szájába a hüvelykujját, és rágni kezdte a bőrt kicsit az egyik oldalon, aztán a másikon; évekbe telt, mire leszoktatta róla, orvosként sem vált előnyére, de egy podestától végképp nem ezt várták az emberek.

Massa ezalatt egyre idegesebb lett a kocsiban. Ha most nem jön össze, soha többé nem vakar elő ennyi bátorságot, ráadásul Francesca is visszaveszi a pénzt. Huszadjára fordította el a slusszkulcsot, de nem sikerült gyújtást adni, a bal keze sokkal ügyetlenebb volt, mint gondolta, még a kulcslyukba is nehezen talált be. A nagyokos, aki a jobb kormányos autót kitalálta, kurvaisten, hogy balkezes volt. Lábát a gázpedál fölé helyezte, és próbálta megragadni a tökéletes pillanatot. Gyerünk, egy kis foxtrott, Guido, lassú-lassú-gyors-gyors, kulcsot be, ráfordít, láb a gázra, hátramenet. *Piccolo fior d'amore, stringiti a me sul cuore, ti voglio bene, dimmi e nulla più.* Ezúttal sikerült gázt adnia, de mindjárt le is fullasztotta a Lanciát. Túl gyorsan kapta fel a lábát a kuplungról. Vagy túl lassan nyomta le a gázt. A sírás környékezte. Ismét nekiveselkedett. Nem énekelt, csak zümmögött. A motor felbűgött néhány pillanatra, hosszan hörgött, és ismét megadta magát. Rácsapott a volánra. Hogy az a ragyásképzű hegyizerge szarja ketté a kocsiját! Lopva a visszapillantóba nézett – mintha kísértetet látna, kínjában

elröhögte magát. A garázsajtóban Francesca állt, kezében a bögrével. Én csinállok iszákost belőle, gondolta szomorúan. A nő odalépett a kocsihoz, feltépte az ajtót:

– Szállj ki! – mondta, és amikor a férfi kikászálódott, átnyújtotta a bögrét. – Húzd meg!

– Mi? Szó se lehet róla.

– Húzd meg és állj odébb! – azzal beült a kocsiba, egyetlen gyújtással beindította, kitalatott a garászból, megjáratta a motort, majd kipattant az autóból.

Massa elhülve nézte a feleségét, legszívesebben felkapta volna, és az idők végezetéig pörgött volna vele.

– Gyerünk, egy kortyot csak! – lépett a férjéhez, és tenyerével a szájához tolta a bögrét.

– Imádlak – mondta Massa, majd kiitta a likőrt.

Francesca még ott állt a garázsajtóban, amikor kifordult az utcából. Micsoda szerencsés fickó vagyok, gondolta. Az én makrancos nejem, hiába prüszköl, igazán elemében krízishelyzetekben érzi magát. Vakon kitalál az útvessztőből, kettőnk közül én vagyok az, aki a lehető legkörülményesebben oldom meg a dolgokat. Addig csűröm-csavarom, míg bele nem veszek teljesen. Vagy amíg be nem lengetik valahonnan a mentőötletet. Ez is valami. Valami, aminek nem sok köze van a képességeimhez. Én vagyok az eleven példája mindazoknak, akikből kiveszik lényeglátás, mihelyst egy fejtörővel szemközt találják magukat. Meglehet, épp ezt várják tőlünk. Erre idomítanak. Szántszándékkal benn tartanak az apró dolgok rendszerében, hogy kibogozhatatlanná váljon az egész. Kinek emezért, kinek amazért. Egyesek bele sem vágnak: eleve nem szeretnek apró dolgok közt bolyongani. Mások félúton feladják. Megint mások bennragadnak a sűrűjében, és az orruk hegyéig nem látnak el. Ők járnak a legrosszabbul: erkölcsileg is nagyobbat zuhannak, hiszen a fél életüket már beletették. Neki mindeddig szerencséje volt. Mentőötletek tekintetében. De a szerencsétől sosem lett bölcsebb, bátrabb, erényesebb. Nem lett jobb apa. Jobb férj? Talán. Jobb vezető? Mások szemében egész biztosan. Ez a rádiódolog is a szerencsén múlt. Sorában volt dolga, gondolta, beugrik a régi kollégákhoz, megnézi az új röntgengépet, amelynek kérvényezését maga is támogatta. Akkor mondta valaki – még csak nem is emlékszik az illetőre –, hogy képzeljék el, mi történt. Na, mi? Egy palermói fiatalember beállított az Olasz Rádióbizottság Testületéhez, és bejelentette, hogy a következő évben megrendező futball-világbajnokságot élőben közvetítené. Minden egyes mérkőzést?

Mindent. Élőben? Élőben. A testület nem egészen értette, mire vélje, talán bolondnak is nézték, de egy kis móka aznapra belefért. Értékelő műsorokat a BBC rendszeresen sugározott, itt-ott akadtak örültek, akik kitelepedtek a pálya szélére egy mikrofonnal, de hogy egy egész világbajnokságot? Mégis, hogy képzelet? Így, mondta Carosio – így hívták a palermói fiatallembert, az ő nevét bezzeg megjegyezte –, azzal lehuppant a testület elé, és leköszvetített kerek kilencven percet egy képzeletbeli Juventus-Torino rangadóból. A testület tagjai, úgy hírlík, nem szakították félbe, de nem aratott osztatlan sikert. Többeket megerősített abbéli gyanújában, hogy a Carosiónak csakugyan nincs ki mind a négy kereke. Am valakinek mégis kedvére való volt a műsor, mert a Duce másnap reggel jóvá is hagyta a kivitelezést.

Kiért az Il Sole autósztádára, és beletaposott a gázba. Úgy érezte, nyert ügye van. Minden egyes meccset. Olasz stadionokból. Nápolyból is. Örület. Örület, kiabálta bele a decemberi éjszakába.

Bármily furcsa volt egy arisztokratától, aki, a közvélekedés szerint legfeljebb a lóversenyek és tenispályák lelátóján szeret elücsörögni, Guido Massa gyerekkorától fogva rajongott a futballért. Ha a felesége hazament Nápolyba rokonlátogatóba, minden programját lemondta, tíz, olykor húsz jegyet is megváltott, majd bevitt magával néhány utcakölyköt, ezzel is támogatva a campaniai klubokat. Követte a kisebb csapatok játékosainak fejlődését, velük együtt örült egy kiegyenlítő potyagólnak, és ha a Napoli hazai pályán játszott, ő maga szorgalmazta a rokonlátogatást. Valósággal bálványozta a Napoli fiatal csapatát. Amikor leszerződtek a világhírű mester William Garbuttot, még a turnékra is elkísérte őket. Ott volt a lelátón Torinóban, amikor egy-nullra legyőzték a Juventust, és ott volt Palermóban, amikor az öt-nullos eredményt követően a szicíliaiak lezúdultak a pályára, és a nyakukba kapva ünnepelték a nápolyi játékosokat. Ilyen felemelő pillanatot manapság nemigen tapasztal az ember, mesélte másnap elfogódottan Benedetto Crocénak a vacsoránál, amikor a meccsről visszaért. A tudós ember, aki akkoriban egy oxfordi konferenciára készült, minden családi rendezvényt árulásnak tartott, a kultúra elherdálásának, az idő megcsúfolásának, ami kikezdi a könyvtárszoba meghittségét, és elméjének épségét is próbára teszi. Értetlenül, mindazonáltal csendes hümmögéssel fogadta Guido Massa gyermeki lelkesedését, de kis idő múltán elege lett belőle, és lesújtó véleményét nem rejtette véka alá.

– Drága Guido, a sport, azon belül is futball, nem egyéb, mint a szó legrosszabb értelmében vett aktivizmus, izgága és hamis ideája a szellem trónfosztottságának, a lelki kiüresedésnek, amely szabadságszeretnek ál-

cázza a testi perverziót, kifigurázva ezzel a liberális értékeket. Hiszen mi egyéb az életerő és a test rátermettségének ünneplése, ha nem az etikai és szellemi létforma jelentésvesztett behelyettesítése, egyféle imitáció, amely arra törekszik, hogy a bátor, mindenre elszánt és cselekvő embertípusnak, amely eleve ritka, akár a fehér holló, megteremtse a tömegek számára is elérhető prototípusát? A feszülő izmok, Guido barátom, még csak nem is a szépséget jelentik, hanem a beugrót egy újfajta becsületkódexbe, ahol a test látványos pallérozottsága bármikor lesöpri az észérveket.

Mindezt egy szuszra mondta, akárha könyvből olvasná, majd benyúlt az öltönyzsebébe, kivett egy noteszt, és lejegyezte a mondottakat. Guido Massát mindig elbűvölte Croce gyors észjárása, a nyomdakész érvelés ilyenén megnyilvánulása, s azzal együtt is élvezte a társaságát, hogy a vitákban rendre alulmaradt. Most az egyszer azonban nem hagyta eltántorítani magát. Úgy érezte, ha Crocét sikerül meggyőzni, a ráküldött bizottság tagjait is leveszi a lábukról, elolvadnak majd, mint a ricotta a friss lepényen. Udvariisan megvárta, amíg visszateszi a noteszét, és összeszedte a gondolatait.

– Igazad van, Benedetto, tulajdonképpen magam is így gondolom. De vajon ugyanezt gondolja-e egy kültelki kisfiú Leccében, Nápolyban vagy Materában, aki a sivár és kegyetlen ballila-kiképzéseket leszámítva, egy odvas barlanglakásban vagy dohos szuterénben éli a mindennapjait? Vajon a sport és azon belül is a futball nem emel-e hidat a társadalmi rétegek között? A gólöröm és a vereség közösségi élménye nem nemesíti-e az ember karakterét? És vajon mi, igen, mi mindannyian, valahányszor a test és szellem dialektikájában a szellemet favorizáljuk a testtel szemben, nem ugyanabban a retorikában vergődünk-e, amely a szellem trónfosztottságához vezetett? Nem lehet, hogy eleve elhibáztak a kérdéseink?

Benedetto erre felkapta a fejét. Mondani akart valamit, de bejött Immacolata, a szobalány, és közölte, hogy telefonon keresik Oxfordból. A félbemaradt beszélgetést Guido Massa a hazaúton folytatta – magában. Francesca ült a volánnál, Massának nem volt ellenére a dolog. Élvezte a kényelmet, soha nem mondta ki, de sejtette, hogy a felesége előtt sem titok, mennyire gyűlöli a vezetést. Ha már mindenáron zötykölődni kell, legalább a fejét hadd szellőztesse ki. November végére járt, a murvafürtök színkavalkádja fakulásnak indult, a tramontana itt-ott megtépázta őket, de még tartották magukat. Pályán menjünk? A férfi megrázta a fejét. Sejtettem, mondta Francesca mosolyogva, és a körgyűrű helyett nyugatnak tartott, Pozzuolin át a tengerpartnak, úgy számolta, négy óra alatt felcsorognak Terracináig a part mentén. Mondragone, Gaeta, Sperlonga, derűs még az idő,

hacsak fel nem tájékozik a tenger, átlátni egészen Szardíniáig. De még viharban is marad bőven szárazföldi szépség, az adriai partszakasszal és tengerszínnel szemben, melynek zöldeskékjéről oly sokan áradoznak, jobban szereti a Tirrén-tenger acélját, kiváltképp ilyentájt, amikor a nyárutó úgy fut bele a télbe, mint víz az égbe, a part menti embereket pedig végtelen szomorúsággal bugyolálja be. *A tirrén tenger bal partján eveztem, hol szélből verve sír a habok árja.* Hogy mondd, szívem? Francesca vezetés közben a szája sarkában pihentette a nyelve hegyét. Massa nem tudta eldönteni, hogy az önfeledt élvezet vagy az összpontosítás miatt. Ritkán beszélt, akkor is pattogó, rövid mondatokban vagy negédesen odavetett kérdésekben, és amint befejezte, a nyelve visszakúszott a szögletbe. Semmi, semmi, felelte Massa, azon tűnődöm, min múlik, hogy ki melyiket preferálja: az Adriát vagy a Tirrén-partokat? Francesca megvonta a vállát, nem felelt. A nyelve akár egy virág fényes bibéje, Massa nyelt egyet, rég nem kívánta ennyire. Nem állunk meg egy kicsit? Mi? Most? A nő harsányan felnevetett. Csak egy kicsit, kérlelte a férfi, és a combjára tette a kezét. Szeretnék mihamarább hazaérni, Guido, hiányoznak a fiúk. Francesca lába rándult egyet, a férje elkapta róla a tenyerét, aztán némi hezitálást követően visszatette, és megmarkolta a térdé fölött. Azt hiszem, ez is személyiségfüggő, tette hozzá a nő kisvártatva, és elmosolyodott. Micsoda? Massa rosszul viselte az évek óta tartó kellenkedését, az első fiuk születése óta a nő másképpen engedett a közeledésének, abból a félből született aztán Ugo. Ha megint előrukkol a Kletchmer-féle személyiségtípusokkal – ez volt a heppje újabban, amely mindent mindennel összefüggésbe hozott –, nincs kétség: az elhúzódozó gyermekágy mindvégig kibúvó volt. De nem merete szóvá tenni. Hát, hogy ki melyik partszakaszt szereti. Massa megkönnyebbülten sóhajtott. Vegyük csak Petrarcat meg a Ducét. Hogyhogy? Egyikük szembemegy a hagyománnyal, hátat fordít Velencének, és a liguriai partoktól halad délnek, Nápoly felé, a másik úgy odatapad Riminihez és környékéhez, mint a cukropapírhoz a légy. Előbbi magányos, kedveli az árnyékot, utóbbi fél-Itáliát ott aszalja a csíkos napernyők tövében, magához közel. Az aszténias költő meg a piknikus trubadúr. Akinek van egy csepp esze, a költő útvonalát választja, zárta le Francesca az eszmefuttatását, és a nyelve hegye, hopp, már a szája sarkából kandikált kifelé. Hm. Hm. Massa üveges szemmel bólogatott. Az utóbbi években, ahogy egyre fogyott köröttük a levegő, úgy kapaszkodott a feleségébe. Leginkább a mondataiba, ha már a testébe nem kapaszkodhatott. Igazság szerint abban sem volt biztos, hogy csakugyan Francesca testét kívánja. Mintha a gerjedelme mindig a legközelebbi fe-

lületre csapódott volna le. Mintha csak ezt a pászmát ismerte volna: akár a Villa Torloniától a ricionéi üdülőhöz vezető utat a Dux. Időről időre elképzelte, milyen lehet megérinteni valaki mást. A helyiektől, bármenynyire is restellte, kásás csömör kerülgette, egy római vagy északi nőt meg se mert volna szólítani. Végigsimított a mellkasán. Lomha, vontatott mozdulatokkal masszírozta át jobbról balra, majd vissza, a másik irányba, aztán a szegycsontjánál megállt. Maga sem tudta, mikor kapott rá erre a szokásra, mintha a mellére nehezedő nyomással visszakényszeríthetné a gerjedelmet, eloszlathatná az elágazó bordák mentén, amíg el nem szivárog kisebb, majd még kisebb leágazásokban, el nem porlasztják a vércörök. Bele lehet-e halni az elporladt gerjedelembé? Az elmúlt években túl sok az infarktusz, meg lehet, az el nem hált szerelmek dugítják el az ereket. Lopva Francescára nézett. Furcsállja, hogy mindaddig nem tette szóvá. Mostanában mintha idegesítenék a felesleges mozdulatok. Ezt most miért csinálod, kérdezte, valahányszor a bajsza végét rágta vagy pedergette, ha tanácstalan volt.

– Üristen, Guido! Fáj a szíved? Alljunk meg? – Francesca beletaposott a fékbe, és lehúzott az útpadkára, alattuk megfakult vörös-fehér leanderek kapaszkodtak a sziklákon, a viráglombok vitorlaként feszültek a szélben a tenger fölött.

– Nem fáj semmim – felelte bágyadtan. – Tudtad, hogy a férfiaknál is egyre gyakoribb az emlőrák?

A nő ránézett, szűkülő szem, szarkalábak, arca egyszerre tanúskodott értetlenkedésről és lemondásról – kibírja-e vajon a házasságuk, hogy a közéleti kérdéseket leszámítva semmiről sem tudnak tisztességesen eldiskurálni. Tisztességesen. Holott a közélet tisztességtelenségét tekintve, fontosabb lenne más témakörben dűlőre jutniuk. Massa babrálni kezdett a bajuszával.

– Abbahagynád, kérlek? – Francesca gyújtást adott, és elindult.

– Van abban igazság, amit az előbb mondtál.

– Mire gondolsz?

– A költő és trubadúr közti különbségre.

– Örülök, hogy végre valamiben egyetértesz velem.

– Ha nem is teljes mértékben. Azt mondod: trubadúr. Én meg azt, hogy gúnynévnek kiváló, de kétlem, hogy ő – és itt nem *lui*-t vagy *egli*-t használt, mint az emberi lényekre szokás, hanem *esso*-t, akárha egy tárgyról vagy állatról beszélne – csakugyan trubadúr volna. Ámbár kétségtelen, hogy annak akar látszani.

A felesége nem reagált.

A hazaút, amely máskor annyi élvezetet és szépséget tartogatott számukra – lássuk be, akármi is történjék odafenn, Rómában, roppant szerencsések vagyunk: Itália az istenek strandja, mámorító illat- és színekavalkád, lágy fuvallat és vízpermet, igazi paradicsomi főveny! –, most nyomasztó csendben telt. Már majdnem Sperlongánál jártak, amikor Massa ismét a mellkasához kapott. Maga sem értette, ezúttal mi váltotta ki a hevületet, Francesca nyelve még mindig a szája szögletében pihent, de a fénye megkopott már, az ajkai is cserepesek voltak, és színtelenek. Talán a tengeren lebukó nap látványa, a narancsvörös fény, amely úgy folyt el a vízen, akár egy hatalmas, parázsló husáng, s amely mintha nem is a napból érkezne, hanem feléje tartana – a fényesség odú felé. Óvatosan emelte a mellkasához a kezét. A trubadúr. Egy szál pendelyben a tűzforró homokban, tüntetőleg kikerülve, átugrálva a napernyők árnyékát, vaskos derekába belevág a fürdőnadrág korca, mellét kidüllesztve lépdél a víz felé vagy ki a vízből, széles karcsapással szeli a sekélyest, megveti a lábát, kiemelkedik a habokból, odébb evezőlapáttal manőverez egy csónakon. Vízi trubadúr. Egy testes asszony római köszönéssel várja a parton, gyerekek sereglenek köréje, kísérői zakóban-nyakkendőben fesztelenséget színelve mosolyognak, amíg a fotó elkészül. Pedig-pedig. Besüllyesztette a kezét a zakója alá, és finoman kitapogatta az izomzatát. Szinte érezte, amint az elhaló szőrszálak fel-lázadnak az elmúlás ellen, és megemelik az ing anyagát. Honnan ennyi erő és elszántság az elhaló szőrszálakban? Huszonöt vagy inkább harminc éve történt, a nagyanyjával északon töltötték a nyarat, Gualtieriben. Szinte semmire nem emlékezett azokból az időkből, legfeljebb a szájpadrólásához tapadó mogyoróvaját tudta felidézni, annak is inkább csak az állagát. Egyik este a szállásadó nyája későn jött vissza a legelőről, fejvesztve futkosott fel-alá a ház népe, még a nagyanyja is. Aztán megjelent a nyáj a Pó felől. A terelő kutyák kókadtan kullogtak, a juhok a szokásosnál hangosabbak voltak: gúnyos viháncolásnak tűnt, ahogy túlbégették egymást. Csak nagysokára bukkan fel mögöttük a juhász. Csatak vizes volt, és kifulladásra mesélte, hogy a szomszéd falu tanítója kis híján a folyóba fúlt. Tiszta szerencse, hogy aznap az ártérre vitte a birkákat, különben ott sodorja el a nyomorultat a víz. Fekete szemű, dacos kan ördög volt, ütötte-vágta, maga alá nyomta a tajtéknak, és még neki állt feljebb, amikor a partra vonszolta, mondta, majd köpött egyet. Mentsen meg a madonna az ilyenektől. Ezt a történetet a nagyanyja annyiszor elmesélte, hogy apránként saját emlékké vált, sőt: ez lett az első emléke gyerekkorából, ami színekben-szagokban is bővelkedett. De gyön-géd vagy viharos érzések nem fűzték hozzá. Volt, hogy évekig eszébe se ju-

tott. Aztán nem sokkal azelőtt, hogy beiktatták volna podestának, egy öltönyös futár érkezett a sorai kórházba, épp ügyeletben volt. Másnap reggel nyolcra jelenjen meg Rómában, a belügnél. Mit sem sejtve vágott neki az útnak – postakocsival. Estére ért Rómába, kivett egy szobát nem messze a Palazzo Viminalétól, majd megvacsorázott: előételnek töltött olívát, articsókát zsidó módra és sült tökvirágot, főételnek paradicsomos ökörfarkat, majd kipróbált néhány idegen bort, amit a régi jó Cesanese helyett ajánlott a pincér, azt mondta, a filoxéra elvitte a hazai tőkét, újakat kellett telepíteniük. Majdnem olyan bársonyos és gyümölcsös, mint a mienk. Kapatosan tért nyugovóra, másnap reggel zsibbadtan ébredt, nem volt hozzászokva a hirtelen változásokhoz, orvosként is berzenkedett a gyors állapotromlástól vagy -javulástól, egyik is, másik is rosszat sejtetett, legtöbbször halált. A Belügyminisztériumban megilletődött, amikor a portás nyájasan a nevének köszöntötte, mint valami régi cimborát. Aztán bevezették egy elsötétített fehér szobába, és leültették egy akkora asztalhoz, amin a húsvéti passió a betlehemessel együtt elfért volna otthon, a faluban. Némi várakozást követően bejött két fegyveres kíséretében egy hivatalnokféle, aki maga is pisztolytáskát hordott, elébe tett egy üres papírt, majd átsétált az asztal másik végébe, és megállt az ablak előtt. Massa értetlenül hunyorgott, amikor elrántotta a fekete drapériákat, és verőfény árasztotta el a szobát. Úgy érezte, apró, túszerű sugarak döfik át a szaruhártyáját, végigszántják az agyát, és becsapódnak valahol hátul, a nyakszirtjéhez közel. Piros, lila, zöld foltok táncoltak a szeme előtt. A hivatalnok az asztalra tette a pisztolytáskáját, és felkönyökölt. Nem is rabolnám az idejét, doktor Massa, mindössze arra kérnénk, hogy írásban nyilatkozzon nekünk. Persze, készséggel, vágta rá ő. De miről? Hogy miről, kérdezett vissza a hivatalnok, hogy miről? Massa bólintott. Kezdjük például a családjával. Massa nehezen palástolta a riadalmát. Crocéval nem állt vérségi rokonságban, a tudóst egy ideje már nem piszkálták, jószereint belezuhant a hallgatásba, mondogatták is a barátai, hogy inkább hasonlít a köldökét néző Buddhára, semmint a kereszthalált vállaló Jézus Krisztusra, micsoda tunyaság, micsoda pazarlás, micsoda felfuvalkodottság. A családom melyik ágára gondol? Meséljen, mondjuk úgy: kedvcsinálónak, a nagyszüleiről. Milyen viszonyban állt, mennyi időt töltött velük. A nagyapáimat mindkét ágon korán elvesztettem. Na, és a nagymamák? Róluk úgy tudjuk, fontos szerepet töltöttek be az életében. Igen, ők csakis ugyan nagy hatással voltak rám. Akkor hát. Beszélt egy kicsit egyikről is, másiktól, de sosem jutott a mondat végére, a hivatalnok folyton közbeszólt. Így ment ez hosszú percek át. Jelentéktelenebbnél jelentéktelenebb kité-

rők, keresztkérdések, egytől egyig bugyuták. Végigvették a nápolyi temetői sétákat, az első szerelmét, apja háborús hőstetteit, az igazi kagylóleves receptjének titkát – legjobb egyhetes, olajon pirított kovászos kenyérral –, röviden: apai és anyai ágon is kimerítették már a sort, amikor a hivatalnok visszakanyarodott az anyai nagyanyjához, és nem tágított. És még? Folyton ezt ismételte, valahányszor kifogyott a szóból. Másra nem emlékszem. Egy-két nyár erejéig voltam nála, utána ágynak esett. Ezekről a nyarokról kellene nyilatkozni. Néhány mondat, persze, csak ha maga is méltányosnak találja ezt a néhány mondatot. Az útiköltségét, beleértve a szállását és a bőséges vacsoráját, természetesen megtérítjük, elvégre maholnap kollégák leszünk. Továbbra sem emlékszem. Meséljen hát a közös utazásairól. Ekkor villant be a gualtieri-i történet. A fekete szemű, dacos kan ördög, aki ütötte-vágta megmentőjét még az ártéren is. Feltolultak az emlékek. Havas Boldogasszony legendája, aki egy augusztusi napon megjelent egy mindenre elszánt gyermektelen házaspár álmában, és azt mondta, ahol aznap éjszaka lehavazik, oda építsenek neki templomot. És másnap reggel, láss csodát, hó fődte a római Equilinus-domb tetejét, ahová a házaspár felajánlásával meg is építették a Santa Maria Maggiorét, néhány hónap elteltével pedig megszületett a gyermekük. A fehér szoba derengéséből egyik emlék a másikat cibálta elő. Hiszen ő is kései gyerek volt, anyja Havas Boldogasszonnal ápolt bensőséges kapcsolatot. És amikor betöltötte a valahányadik évét, az ötöt vagy tízet – attól függően, hogy az eset huszonöt vagy harminc esztendeje történt –, anyai nagyanyja elvitte hozzá, a Madonnához, ahol közel ezeröt-száz éve minden egyes napon tartanak misét. Ő akkor azt kérdezte tőle, hogy ezeröt-száz esztendőbe hány Ave Maria fér bele. A nagyanyja először meghökkent, aztán könnybe lábadt a szeme. Remegő ajakkal köszönte meg a Szűzanyának, hogy ilyen okos gyereket ajándékozott nekik. De hogy Rómából hogyan keveredtek fel északra, és mit keresett a Pó völgyében, ahol a fekete kan ördög a juhászt elagyabugyálta, arról az elhunytat kéne megkérdezni. A hivatalnok szerencsére jól értesült volt, készséggel állt rendelkezésére, hogy a feledésből kihámozza a lényegét. A nyilatkozatot végül maga diktálta le. Alulírott, keltezés, satöbbi, ezennel kijelentem, hogy minden esemény, amit ezerkilencszázhat augusztusában láttam Guastallában – ezek szerint nem is Gualtieriben történt? –, gyermeki fantáziám szüleménye, és mint ilyet, diszkrécióval kezelem. A történetekről, úgy is, mint helyszín, évszám, továbbá érintett és jelenlévő személyek, állambiztonsági okokból soha senkinek nem beszélek, jelen találkozóról információval nem szolgállok senkinek. Itt következnie kellett volna valami lezárásnak, egy „Ellenke-

ző esetben” kellően hangsúlyos lett volna, de elmaradt. A hivatalnok visszacsatolta a pisztolytáskáját, felvette a papírt, és kiment. Massa tartotta magát a nyilatkozatban foglaltakhoz. Francescának sem beszélt róla, még Nápolyból hazajövet is sikerült idejében erőt vennie magán.

Egyedül volt az autópályán, pirkadt már a Gran Sasso fölött. A havas hegytaréjok hússzínű felhőfürtökben ringatóztak, égi vadgesztenyevirágzás; odalent, a völgyben tömbökben állt a sötétség. Égett a szeme a kialvatlanságtól, de az emlékek hatására, ahogy egyik a másikba kapaszkodva új és még újabb történet szálat rajzolt ki az életében, valami bizarr élénkséget érzett, testében éteri könnyűség, meg-megrebbent egy hússzínű vadgesztenyeszirom. Belekapaszkodott a volánba. Az embernek annyi története van, ahány személlyel – így vagy úgy – kapcsolatba került. Végtelen számú történetben élünk, de a felejtés felett csak azok diadalmaskodnak, amiket nap mint nap folytatni vagyunk kénytelenek. Ha mostantól fogva semmi másra, csak a meglévő történetekre hagyatkozna, amelyeken valaha is osztozott más személyekkel, emlékezéssel töltené a maradék életét. Vajon továbbbírnák-e magukat azok a történet szálak, amelyeket önként vagy mások akarataiból vágunk el? És ha a félbehagyott történeteink valahol csakugyan folytatódhatnak, befolyásolhatják-e a mostani életünket?

L'Aquila magasságában járt, a hússzínű felhők eloszlottak, és azon kapta magát, hogy élvezi a vezetést. Ha a világ kétekkora volna, ő pedig mást se csinálna, csak kocsikázna, az se lenne elég, hogy gatyába rázza az emlékeit. Hány mázsa emlék lakozik egy emberben? Bizonyára Francesca nyelve is az emlékek hatására bukik ki a szájából, kilöknek azok mindent az ember testéből, kell a hely nekik. És semmi nincs, az égegyadta világon semmi, ami ezt a gomolygást feltartóztatná. Még a titoktartási nyilatkozatok sem tudnak megálljt parancsolni. Hiszen a vízből kimentett kan ördög azóta settenkedik elérhető távolságban a fejében, hogy aláírta azt a papírt a Viminalében. Próbálta összeszámolni, hogy annak előtte hányszor idézte fel a Gualtieriben vagyis a Guastallában töltött napokat. Sehányszor. Önmagától sehányszor. Tulajdonképpen akkortól lett színe és szaga, hogy bekérették a belügyhöz. És lett állaga. Avasodó mogyoróvaj a szájjpadlásán, amit nem tud levakarni, a nyelv kevés hozzá, és ettől, úgy érzi, megfullad.

Azóta, hogy kihajtott az utcából, rendíthetetlennek érezte magát. Most meg újra itt ólálkodik ez az érzés. Kismilliószor átrágtta magát a dolgon, kismillió pompás érve van. A futballról fog beszélni, a testedzés örömét, az összeszedettség és spontaneitás arányosságát fogja méltatni, a rádió fontos-

ságát illetően pedig olyan fordulatokat használ majd, ami tőlük sem idegen. Ostobaság. Színtiszta ostobaság.

Róma külvárosában járt már, kevéssel a Porta Maggiore előtt. Az út egyik oldalán a műselyemgyár, a másikon az új munkásnegyed. Megszólaltak a gyárszirenák, a píneák beleremegtek, a szűk utcákat, amelyek a polgári maskarába bújt barakkokat szegélyezték, ellepték az emberek. Irtózott a tömegtől, ha most gyalogosan kéne átvágnia közöttük, ájulás környékezné. A szélvédő mögül azonban szelídebb látványt nyújtottak. Ahol több ezer munkás él, gondolta, ott háromszor, ha nem négyszer-ötször annyi a gyerekek. Tulajdonképpen ifjúsági csapatokat kéne toborozni. Ha rajta múlna, lánycsapatot is alapítana a faluban. Minden szabályt betartanának, amit a szenátus előírt a női labdasportokra, sőt még azon is túl: lábszárközépig érő szoknyában játszanának, nem fejelnének, nem adnának magas passzokat, zárt ajtós meccsekre szorítkoznának – zárt ajtós meccsek a legelőn! –, kapusnak pedig kölcsönvennék az egyik fiút. A szenátus tagjai, mióta megdelejezte őket a népszaporulat számítgálása, felettébb féltik a női ivarszerveket. Pedig hát miért ne lehetne a lányokat is átmozgatni, megkóstoltatni velük a csapatszellem ízét. Mióta az eszébe jutja, a lányokat kizárólag akkor látta csapatba szerveződni, ha piszkálni kellett valamelyik társukat. Az irigység kovácsolja egységbe őket, és az irigység rebbenti szét. Egyetlen érzés mindennekfölött. És ennek az egyetlen érzésnek ismeretében kell anyává válniuk.

Egy órába telt, mire a Porta Maggiorétól eljutott a Rádiótestület új székházáig. Beállt a parkolóba, a portás itt is a régi ismerősnek járó szívéllyességgel üdvözölte, majd lecövekelt előtte, és pöszögve méltatta az épület esztétikai és architektonikus – ahogy nyomatékosan adott ennek a két szónak, vastag nyelve kilöködött a szájából, és bőséges nyál kíséretében lökte ki a t-eket meg az sz-eket – vívmányait. Az utcaszintről három emelet látszik, de valójában öt emeletünk van, kettő a föld alatt, archívumnak, stúdiónak – itt sűrű nyálpermet fröccsent Massa arcába –, fel vagyunk ám készülve a következő századokra is. Massa türelmetlen volt, megpróbált közbevágni, de a portást nem lehetett leállítani. Csak az alapos ismertető után kísérette fel a lifttel az emeletre, ahol a rádiókészülékeket értékesítették. Kitéltötte a megrendelőlapot, a felhasználás jogosultságához beírta, hogy Opera Nazionale Dopolavoro, vagyis Munkaszüneti Nemzeti Bizottság. Ez volt az aduász, a rés a pajzson, a felnőttfoglalkoztatás túlárzott és -ellenőrzött törpebirodalma, amelybe énekkortól ilyen-olyan kalákán át kötélhúzó versenyig mindedig bármi belefért. Bele kell férnie egy rádióknak is. Le-

számolta a bankókat, felnyalabolta a készüléket, és a liftet kikerülve sebes léptekkel megindult a lépcsők felé. Csak meg ne állítsák, csak faggatni ne kezdjék.

Amíg maga mögött nem hagyta a Gran Sassót, lüktetett a halántéka, és zsibbadtak az ujjai a volánon. Most bezzeg befuccsoltak az emlékek, dohogta, magamra maradtam, én vagyok csak, én meg ez a rohadt rádió.

Kora délutánra, ahogy remélte, csakugyan otthon volt. Francesca a hálszobában várta, a gyereket elküldte sétálni Matildával.

– Nennella – nápolyi nyelven becézte Massa, ahogy kapcsolatuk legelején. – Nennella, soha többé nem akarok távol lenni tőled. Soha – suttopta fölője hajolva, majd egy hirtelen mozdulattal hasra fektette, egyik kezével összefogta a nő csuklóját a derekán, másikkal a párnába nyomta az arcát.

Mire Matilda hazaért a gyerekekkel, már szólt a rádió az Európa Kávéházban. Szélsébesen terjedt a híre, garmadával érkeztek az emberek. December tizenhetedike volt, másnap közvetítették a Duce évértékelő beszédét, amire óránként felhívták a hallgatók figyelmét.

A következő napon – ólmos keddek indult, délre azonban, ahogy a nap átküzdötte magát a felhőkön, halványzöldre váltott az ég –, akiben jártányi erő volt, mind odatolult a Kávéházhoz, az asszonyok ünnepi viseletben, *pacchianában* és fehér csipkekendőben, a férfiak kipödörték a bajszukat. Pár perccel dél után, alighogy a Madonna del Carminében elhalt a harangszó, felcsendült a néprádió szignálja, és a római stúdióból átkapcsoltak Littoriába, az újonnan felavatott városkába a Pontina-mocsarakon. Taps és ováció, csilingelt a pohárszék, morajlott a padló. A kint rekedtekhez mindebből csak recsegés és sístergés ért el, legfeljebb az első sorok méltatlankodása – Semmit se hallok, hé! Te tán hallasz valamit? –, a korán érkezők viszont, akik odabenn tülekedtek a kávéházban, elborzadva hányták a keresztet. Ó, szent Dónát, segíts meg bennünket, légy környörülettel hozzánk! Aztán csend lett hirtelen. Barátaim, feketeingesek. Először hallották Mussolini hangját, volt, aki elmorzsolts pár könnyet, mások áhítattal néztek a rádió irányába, mintha arra várnának, hogy testi valójában is megjelenjék. A kint ácsorgók ezalatt feszületen figyeltek, igyekeztek elcsípni a magas hangokat. A mai nap nagy ünnep a megváltott Agro Pontino számára. Ez a nap az olaszországi feketeingesek és az olasz nép jogos büszkeségének napja. Zúgás, sístergés a kávéház előtt állóknak, Duce, Duce odabenn. Guido Massa maga is odakint állt, valamivel távolabb a tömegtől, elcsigázott mosollyal nyugtázta munkájának eredményét. Tán még jól is jön, hogy csak foszlányok jutnak el a kintiekhez: lesz mit megbeszélniük a bentiekkel. A litto-

riai tömeg – nehéz volna megmondani, hogy valaki leintette őket, vagy az elmúlt tizenkét év szónoki gyakorlatból megsejdtették, hogy a lényeg ezután következik – elcsitul hirtelen. Ahhoz, hogy az esemény jelentőségét mindannyian megértsük, gondoljunk bele – Mussolini itt egy sóhajnyi szünetet tartott –, gondoljunk bele, még hozzá együtt, hogy itt, ezen a téren, ahol most állunk, alig három évvel ezelőtt még halálos mocsár bűzölgött. Kimondhatatlanul kemény küzdelem van mögöttünk. A természettel, az elemekkel kellett hadba szállnunk, s ha ez nem lett volna elég, le kellett vernünk a szkepticizmust, a szellemi tunyaságot, a fotelerkölcös prédikátorait, akik, mielőtt felvették volna a harcot, matematikai garanciát akartak a győzelemre. Minekünk, fasisztáknak azonban a győzelemnél is fontosabb a küzdelem. Mert mi pontosan tudjuk, hogy az elszánt akaratot mindig győzelem koronázza meg. A tömeg üdvrivalgásba tört ki, de korántsem olyan hosszan, mint az elébb.

Megragadom hát az alkalmat, és szívből üdvözlöm a szomszédos településekről érkezőket, akik a Királyság legfiatalabb tartományának immár hivatalosan is a lakói. Megígérem nekik, hogy érdekeiket mindvégig szem előtt tartjuk és megvédjük. Üdvözlöm továbbá mindazokat, akik a Királyság távolabbi tartományaiból érkeztek, hogy testi és anyagi mivoltukban kitöltsék a Róma és Nápoly között keletkezett űrt, létrehozva egy olyan régiót, amely demográfiai összetételében máris elérte az egységet, hiszen ízig-vérig elkötelezett fasisztákból áll. Az üdvrivalgás, akár az ágyúdörgés, messziről indult, s ott csapódott be az Európa Kávéház kellős közepén. Anynyira hangos volt, hogy még a téren ácsingózók is összerendeztek. Majd egy láthatatlan jelre elhallgattak megint. Ma egy mér földkő elérését ünnepeljük. De bizony sok tennivalónk akad még. Legalább tízesztendőnyi munka van hátra, hogy beérjen, amit elkezdtünk. Ahhoz pedig, hogy ezt a gigantikus küzdelmet ne ássák alá és ne szakítsák félbe, elengedhetetlen, ó, feketeingesek, ó, harcosok, elengedhetetlen, hogy a Nemzet erős kardként kovácsolódjon egybe. Mert az eke az, ami a barázdát húzza, de a kard óvja a barázdát és az ekét. És az eke, akár csak a kard pengéje, ugyanolyan edzett acélból van, mint a szívünk hite.

A vastapsot és dübörgést hosszú percenken át közvetítették Littoriából, aztán visszakapcsoltak a római stúdióba. A kávéházból átszellemült arccal szállingóztak ki az emberek. Mit mondott, mit mondott? A téren állók fürtökbe verődve rohamozták meg őket. Hogy mit? Hát, hogy. Azt, igen. Nem egészen fogták fel az elhangzottakat. Szép volt, jaj, be szép! Lucia Baccari jött ki utolsóinak, beszorult a sötét meg a raktár közé. Tekintetével

Massáét kereste. Nem volt biztos benne, hogy a podestà valóban pislantott egyet vagy az elnyomott ásítástól szűkült össze a szeme. Nem baj, nem számít, hülyék ezek mind.

– Azt mondta, hogy földeket osztogattak Pontiniában, és tejben-vajban fürdenek az emberek – lépett oda egy nagyobb csoporthoz.

– Pontiniában? – a legtöbben szórakozottan legyintettek rá, néhányan azonban felkapták a fejüket.

– Ugyan menj már, Bacca. Pontiniában semmi sincsen, csak iszap és malária.

– Ha te mondod – felelte Lucia.

– Nem, nem – mondta erre valaki. – Én is hallottam.

– Mit, te?

– Hogy mindenhol vittek oda népeket.

– Honnan mindenhol?

A téren alig észlelhetően bomlani kezdett az emelkedett hangulat. A folyamat lassan ment végbe, eleinte semmicske változások az emberek viselkedésében, egy felszegett fej, kérdőre vont tekintet, susmogás. Pár röpké pillanatra belezuhantak a csendbe, végül hangos morajlás tornyosult a fejük fölé. Itt-ott szónokok próbálták túlharsogni a tömeget. A Carlo Coletti tér egyik sarkában, tisztes távolságban attól a szobortól, ahol évekkel azelőtt megszegyenyítették őket, néhány Cipolla álldogált. Lucia odament hozzájuk. Biz' isten, én odaköltöznék, mondta az egyik. Tudom, felelte Lucia. Rámeredtek. Te nem? Én nem.

Ezerkilencszázharmincnégy december tizennyolcadikán este Serafino Capogreco, életében először, felhívta Massát. Hangja kedves volt, már-már negédes, arra kérte, találkozzanak fenn, a hegyen, a San Marcello-templomnál. Massa vonakodott. Nézze, tudom, mit gondol rólam, Signor Podestà, még csak ki se zárom, hogy nem okkal gondolja azt, amit. Massa hallgatott, kivárt. Össze kell fognunk, az istenit, fakadt ki Serafino. Rendben. Félóra múlva? Ott leszek.

– Mi volt? Mit akart? – kérdezte Francesca, amikor hazaért. Szemlátomást valami megváltozott benne délután óta. A haját szorosan összefogta, a bögréjét is elhagyta valahol.

– Meg akar menteni.

– Téged? Ó?

– Ezt elszúrtam, Cesca! Hogy én mekkora barom vagyok!

– Megrémitesz, Guido. Mondjad már, mi történt?

– Adj valamit inni!

Francesca odalépett a pohárszekrényhez, és elővette a tárnicsgyökérlikört. Csak ez van? Csak ez. Kitöltött Massának és magának is egy pohárkával, odasétált vele a fotelhez. Férje elvette, egy ideig körözött az ujjával a pohár száján, majd kiitta. Hagyd csak, mondta Francescának, majd én. Felállt és újra töltött. Ott helyben kiitta azt is. Aztán visszaült a fotelbe, egyik kezében a pohárral, másikkal a halántéka felett vakargatta a fejbőrét. A korpadarabokat a hüvelykujja körmével fésülte ki a többi körme alól. Honnan is kezdje. A fáradtság megszűnt, és mégsem. Gyöngyházszerű sebhely, égő kontúrok. Belefogott. A mocsarak. A szegények. Elvándorlás és nyomor. Nem nézett a feleségére, amikor a száműzetésről beszélt. Akkor sem, amikor elmesélte a guastallái kan ördög történetét. Akkor sem, amikor bevallotta a nyilatkozatot. De a mieink nem mehetnek, mondta. Érted te ezt? Erről a fertályról, délről nem akarnak oda embereket. Csak a túlnépesedett tartományokból, ahol magas a lélekszám, csak onnan. Mert ahol magas a lélekszám, elharapódzik a szabadosság, és nem születnek gyerekek. Serafino tudta, nem mondták el neki, de megtudta valahonnan. Ezért nem hirdette meg.

– Most mit csináljak? – fakadt ki.

– Most semmit. Most menjünk aludni. Ha elfajulnak a dolgok, majd megbeszélitek.

A dolgok a következő év áprilisában fajultak el. Ekkor érkeztek meg Mimmáék.